

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ա.

Երջանկութեան իտէալ մը դիտա-
կից համադրութիւնն է հոգւոյն ու
մարմնոյն անդիտակից տենչանքնե-
րուն: Կերպով մը՝ ջուրի դերձանն է որ
ժայռին ողորկ մակերեսն ի վար կը մըզ-
ուի ու շողուն արցունքներու ձեւով կը
թափի վար, եւ որ իր ներկայութեամբ
կը յայտնէ ստորերկրեայ ջուրի լայնա-
ծաւալ պատտառն անտեսանելի:

Ամէն մէկ ցեղ իրեն համար երջան-
կութեան իտէալ մը կը ստեղծէ, իր բը-
նութեան համապատասխան եւ ուրիշ
ցեղերու իտէալէն բոլորովին տարբեր,
— իտէալ որուն մէջ կը ցոլանայ անոր
հոգին իր բաղձանքներով, գործունէու-
թիւններով ու անկարողութիւններով:

Արեւելքին, օրինակի համար,
հեղզ, անհոգ, երազկոտ ու ցանկասէր,
իր իտէալը հանգստի ու հեշտութեան
զազափարներուն մէջ կը ներփակէ, եւ
այն խորշանքով զոր ունի ո եւ է ճիգի
ու ինքնատիպման համար, աշխատու-
թիւնը ցոյց կուտայ իբր անէծք մը զոր
անկեալ մարդկութեան ճակտին վրայ
ինքն իսկ գրոշմած է:

Նկատեցէք, արդարեւ, ինչ ձեւով
Մովսէս ու Մուհամմէտ, այդ հանճար-
ները որոնց մէջ կը մարմնաւորուի արեւ-
ելեան հոգին, կ'երեւակայեն տեսլա-
կան գոյութիւն մը. «Ան, կ'ըսէ Մով-
սէս՝ Աղամի կեանքը նկարագրելով ա-
նոր անկումէն առաջ, գերծ է ամէն ճի-

գէ եւ ամէն տառապանքէ:» Եւ Մու-
համմէտի՝ հեշտասէր Ասիոյ այդ որդ-
ւոյն համար, ան մշտատեւ խրախճանք
մը եւ կախարդանք մըն է, վասն զի
այդպէս է իրօք որ կը ներկայացնէ ար-
դարներուն կեանքը ձէնէթին մէջ,
այդ հովանուտ, բուրումնաւէտ ու քաղ-
ցրամբմունջ պարտէզին, ուր բեր-
կանքները կը յաջորդեն բերկրանքնե-
րուն եւ ուր բոլոր զգայարանքները՝
լիապատար՝ կը վայելեն, յաւերժական
երիտասարդութեան մը՝ շնորհիւ, ա-
ռանց երբեք յագեցում կամ յոգնութիւն
զգալու:

Բոլորովին տարբեր է Արեւմուտք-
ցիին իտէալը: Իր կորովի, հրայրքոտ,
բուն ու պայքարասէր բնութեան մըզ-
ման տակ, ինքն իրեն համար երջան-
կութեան զազափար մը կը կազմէ ուր-
կից վտարուած են անգործութիւնն ու
հեշտութիւնը: Արեւմուտքցիին մէջ,
արդարեւ, անսպառ պահեստ մը կայ
կորովի, գործունէութեան յորդում մը,
անընդհատական պէտք մը նոր ու
բուն զգայութեանց. գործել, իր ու-
ժերը վատնել, անհրաժեշտ պայման
մըն է իր ֆիզիքական ու բարոյական
առողջութեան, որովհետեւ իր ուժերը
չգործածուելով իրեն գէժ պիտի դառ-
նային ու զինքը պիտի ճմլէին: Ուստի,
Եգիպտոս զոր իր մտքին մէջ կը պատկե-
րացնէ, իր Վալհալլան, ոչ մէկ նմանու-
թիւն ունի արեւելեան երեւակայու-

թեան ստեղծած գրախոսին հետ: Իր վախճալյան քաղցր գրօսանքներու, բանաստեղծական երազներու վայր մը չէ՝ ինչպէս ձէննէթը, կամ հրայրքոտ պաշտումներու՝ ինչպէս Հրէից երկինքը: Պատերազմի դաշտ մըն է ուր արդարները կը շարունակեն կռիւներու մէջ փայլիլ, եւ ուր օգր, փոխանակ հուրիններու ներդաշնակ երգովը հնչելու, դէնքերու շաշիւնովը, յաղթանակի վայրի աղաղակներովն ու վերաւորներու հեծիւններովը կը թնդայ:

Այդպէս ուրեմն, իր երջանկութեան իտէալովը, իւրաքանչիւր ցեղ ի յայտ կը բերէ մասնայատկութիւններն իր խառնուածքին, ինչպէս պիտի ընէր լոյս մը որ մութ պատի մը վրայ մեծապայծառ շուք մը կ'արձակէ:

Բ.

Եթէ գործունեայ մարդը իր երջանկութիւնը կը գտնէ ազատ ծառամանը մէջ իր գործունէութեան, թուլամորթը հանգիստին մէջ, տարտամ երազանքներուն ու անշարժութեան մէջ, եւ հեշտասէրը վայելքին ու հաճոյքի հետապնդման մէջ, միտախրականը իր երջանկութիւնը կը գտնէ հայեցողութեան հրաժարման ու ցաւին մէջ:

«Չա՛րկ ինծի նորէն, ո՛վ Տէր, կ'ըսէր Ս. Ծրանսուա Կզավիէ՝ Քրիստոսին, այն տեսիլներէն մէկուն մէջ ուր Աստուածամարդն իրեն երեւցաւ, զա՛րկ ինծի նորէն: Ո՛վ Սէր, խոցէ՛ մարմինս քու սլաքներովդ ...» ու հըրճուանքով կ'ողողուէր երբ արիւնոտ երաշխէպններն իր ձեռքերուն, իր ճակատին, իր կուրծքին վրայ կ'երեւային, եւ իր վիրաւոր մարմնոյն ցաւին մէջ՝ քաղցրութիւնով կը գինովնար, եւ այնպիսի ուրախութեան մը, այնպիսի հըրայրքոտ ցնորքի մը մէջ կը թաղուէր,

որ ո եւ է մարդկային հեշտութիւն պիտի չկարենար երբեք անոր մօտենալ:

Գ.

Եթէ կայ երջանկութիւն մը ամէն մէկ խառնուածքի համար, կայ եւ մասնաւոր երջանկութիւն մը ամէն մէկ տարիքի համար:

Այսպէս, երիտասարդ հասակին, մարդ, աւելի ենթարկուած՝ սեռին օրէնքներուն, սիրոյ մէջ կը փնտռէ իր գերագոյն վիթթումը, եւ Աստուծոյ աջն զիցուհին է որուն օտքը կը թափէ իր աղօթքներն ու բոցեռանդ նուիրարեութիւնները:

Բայց յետոյ, երբ տարիները կ'անցնին ու զգայարանքները բթանալով անոր մէջ միտքը տիրական կը թողուն, փառասիրութիւնն է եւ հպարտութեան բոլոր վայելքները որ գերագոյն իտէալը կը ներկայացնեն իր աչքին. այն ատեն, սպիտակագեղ սսկեհեր զիցուհւոյն մեհեանը լքելով, կ'երթայ անաբատ ու խոտամբեր Պալլասի բազնին ապաստանիլ, որուն կ'ուղղէ այլ եւս իր պաշտամունքը եւ ուխտադրութիւնները սրտի մը զոր սէրն այլեւս չի յուզեր:

Դ.

Բայց կան մարդիկ որ՝ իրենց ծնած օրէն մինչեւ գերեզման՝ անբուժելի ծանձրոյթ մը կը քաշկռտեն իրենց հետ: Տեսակ մը մթնոլորտ է, ծանր ու թանձր, որ զիրենք կը պաշարէ եւ որուն մէջէն կեանքը իրենց կ'երեւայ՝ ինչպէս ծխոտած ապակիի մը մէջէն, ազօտ ու դունաթափ:

Դուք միշտ անոնց գանդատիլը պիտի լսէք մարդոցմէ, իրերէն ու իրենց բաղդէն, որովհետեւ յոռետես են, եւ թաղծագին ճակատագրապաշտութիւն

մը խորքի վարագոյրն է այն տեսարանին ուր կ'անցնի անհրապոյր թատերախաղն իրենց կեանքին:

Մեծ սէր մը, մեծ փառատենչութիւն մը, այդ երկու մեծագոյն դեղ-թափները ձանձրոյթին, ահա՛ ինչ որ զիրենք պիտի բուժէր եւ իրենց կեանքին արժէք մը պիտի տար: Բայց եկուր տես որ այդ աւշային բնութիւնները անկարող են բուռն զգացումներ ունենալու:

Անկարեկիր ստուերներ, թեթեւ ոտքով մը կ'անցնին այս կեանքին մէջէն, առանց երբեք մեծ ցուեր զգացած ըլլալու, այլ եւ առանց ուրախութիւնը ձանչցած ըլլալու, ոչ ալ խմած՝ աստուածային մատուցակին բաժակէն՝ այն նեկտարը որ մարդս աստուածներուն հանդունատիպ կը կացուցանէ:

Ե.

Երբ մօտէն կը քննենք մարդը, կը դարձանանք տեսնելով թէ ի՞նչքան իրապէս անատակ է երջանկութեան: Արդարեւ, անհանգիստ է ան, մտատանջ, անյազ: Տուէք անոր ինչ որ ամենէն աւելի բուռն կերպով կը տենչայ, հարբստութիւն. իսկոյն կը սկսի յաջողութիւններ փնտռել, ու հպարտութեան դոհացումներու ետեւէն յիմարաբար կը վազէ, ու երբ՝ յամառ ճիգերէ յետոյ՝ յաճախ իր արժանապատուութեան գնով՝ երկուքին ալ տիրացած է, ահա սիրոյ պէտքն է որ կը չարչարէ զինքը:

Այն ստեն՝ լիարուռն կը նետէ ոսկին զոր այնքան տաժանքով գիզած էր եւ սպարաւոր է իր փառքն իսկ զոհելու՝ ի փոխարէն քիչ մը սիրոյ, եւ այնքան ուժեղ է այդ շարժարանքը, որ իր ամբողջ ուժը կը լքէ զինքը եւ իր հոգին՝ զգուանքով ու ձանձրոյթով լեցուած, այլ եւս մահուան միայն կը տենչայ՝ ե-

թէ բազդը չունենայ անոր շուտ հանդիպելու. այնպէս որ մարդոց մեծ մասին կեանքը տառապանք փոխելով կ'անցնի պարզապէս:

Զ.

Թերեւս իմաստունը միայն երջանիկ է՝ որովհետեւ գաղանիքն ունի Յանկութեան խայթոցը բթացնելու, առանց սակայն իր մէջ սպաննելու այն ախորժակներն ու այն կիրքերը որ կեանքի հրապոյրն են ու իր գինը կուտան անոր: Բայց ատիկա երջանկութիւն մըն է որ աւելի ցաւի պատճառներու բացակայութեան արդիւնք է քան զգայութեանց խորութեան ու հըրճուանքներու առատութեան ու բազմազանութեան: Միայն թէ, այս հաշուով, քանի՞ հոգի, մանաւանդ երիտասարդութեան մէջ, իմաստունին ժխտական երջանկութիւնը պիտի մաղթէր ինքզինքին:

Է.

Մարդուն անկարողութիւնը՝ վայելելու ամէն ինչ որ ունի, ամենէն խորունկն է թշուառութեանց: Ամէն երջանկութիւն զոր ան իր ձեռքին մօտը կը գտնէ, կը խամբի այն բոսկին իսկ ուր զայն ամբիւն մէջ կը բռնէ, եւ ինչքան ալ քիչ խոստովանի զայդ, ան աւելի թրթռուն, աւելի խանդավառ, այո՛, աւելի երջանիկ է մինչդեռ երջանկութիւնը եռանդաւորն կը հետապնդէ հազար խոչընդոտներու մէջէն, քան երբ հասած է անոր: Իր հրճուանքները ձմրան առաջին ձիւներուն կը նմանին, այն անտրատ քուլաներուն, օդին մէջ առկախ հրաշալի ծաղիկներ լոյսի ու շնորհի, եւ որ, հոգին զալելով, կ'ազարտուին եւ տղմոտ պղտիկ ջրէկջներ կը ձեւացնեն:

Թէ սէրը հետապնդէ կամ հարբս-
տութեան ու յաջողութեանց ետեւէն
վազէ, հակազդեցութիւնը միեւնոյնն
է: Արբեցութիւնը զոր ասկից կը գգայ,
այնքան վաղանցուկ է, որ կը նմանի
զազթող թռչուններուն որոնք ճիւղի մը

վրայ բոսէ մը կը հանգչին, յետոյ կը
թռչին, մերթ՝ այլ եւս երբեք չզառնա-
լու համար:

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

Աղեփանդիւս

Հ Ե Ր Ո Ս Ը

Պանդոկին դուռը անօթի շան պէս

Կըզակները բաց՝ լուռ կը յօրանջէ:

— Կ'ուզե՞ս որ բարեւ ըսեմք այս դըրան:

— Ո՛չ, ներսը մութ է, մութէն կը վախնամ:

— Մութն իմ հոգիս է, աշխարհը յիմար

Խըլեց լոյսն անկէ, ըրաւ գիս դատարկ:

— Կը վախնամ քեզմէ, աչքերդ անդունդ են:

— Այդ անդունդին մէջ քաղցած քափօրներ

Դըրօշակ պարզած՝ յառա՛ջ կը պոռան:

— Կ'ուզեմ որ բարեւ ըսեմք այս դըրան,

Քու խաւարին մէջ ինձ պէսներ շատ կան:

— Բայց իմ խաւարս անբոց կըրակ է,

Կը մարէ լոյսը, նոր լոյս կը սփռէ՝

Հոգիս այն ատեն կը դառնայ արեւ:

Զ. Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Փարիզ, 1929